

ADATOK
A HELYNEVEK TÖRTÉNETÉHEZ.

MAJLATH BÉLA

L. TARTÓC.

(Székfoglalóul olvasta a M. T. Akadémia 1882. január 9-én tartott
ülésében.)

BUDAPEST, 1882.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Adatok a helynevek történetéhez.

I.

A helynevek eredetének kutatása hazánkban, a magyarföld történetére bizonyára nagy nyereség. Nyereség egyrészt azért, mert az alapos bűvárlat az elfogúlt téves nézeteket helyes irányba vezetheti; másrészt mert igazságot szolgáltat oly tényeknek, miket a történetírás nem jegyzett föl, minthogy a nyelvészetet a régebbi korszakok történetére nézve, mint nélkülözhetlen segédtudományt, kutatásai körébe nem vette fel; mely nélkül, kivált hazánkban, a helynevek eredetét kutatni, történetét megírni alig lehet.

Kétségekivül nem kisebb, sőt véleményem szerint hazánk területén nagyobb nehézségekkel kényyszerül megküzdeni a helynevek magyarázója, mint bárhol más helyütt; mert ha végignézzük azon népeken, melyek már a római foglálás előtt és utána is a mostani magyar földön egymást üzték-kergették: azt találjuk, hogy azok nagy része cultur nép valának, s itt hosszabb vagy rövidebb ideig, de állandó lakhelyekkel bírtak. Bizonyítják ezt a felásott régiségi lelethelyek, mint Hatvan, Mohi, Magyarád, a Fertőtava, Tószeg, Szelevény, Nándor-Válya, Andrásfalu, Peregh, Tököl, Pátka s a t. az urna-temetők, a háziesszközök, a fegyverek, a bronz-korszak végéről s a vaskorszak elejéről, melyeknek készítése, használása cultur népre vall. A lakott helyeknek bizonyára voltak neveik is, miket az amnyiféle néptörzs, itt is csak úgy adott lakhelyeinek, vagy átvett megelőzőitől, mint azt más országok területein találjuk. Ott, hol az első eredeti elnevezéseket nyerték, azt az illető nép csak saját nyelvén adhatta azon helynek, a hol lakott; s midőn azt a reá következőt más népcsalád átvette, saját nyelvéhez idomította úgy, hogy a magyarföld és Erdély több

mint 12 százados történeti szereplése alatt a honfoglalásig oly helyneveket talált, alkotott és vett át, melyek a népvándorlás hullámzása közben annyiszor átídomúlván, elkallódott bennök eredeti jelentőségek, elveszett értelmök, úgy, hogy azok már csak legutolsó elváltozásuk nyelvkincsét tartották fel számunkra; s valóságos eredetök már nem, csak az átváltozott név nyelvészeti analogiája szolgálhat kutatás alapjául. Ez azonban, véleményem szerint, nem mindig nyújt biztos alapot arra, hogy azt a honfoglaláskor itt talált népnek tulajdonítsuk. Nem pedig azért, mert sem a népvándorlások véres századai, sem a honfoglalás küzdelmei, az elfoglalt vagy meghódított területen és népeken oly tabula rasat nem mutatnak fel, mely a gyöngébbek teljes kiirtására, az összes lakhelyek végleges eltűnésére következtetni engedne. S valamint a győzelmes hódítók a népvándorlás korszakaiban elköltözési helyeik nevének emlékeit magokkal vitték településök vagy megállapodásuk új helyeire: épen úgy találtak ott is helyneveket, melyek a legyőzött, vagy meghódított gyöngébb néptörzseknek beolvadási processusa alatt a diadalmas hódítók nemzetiségébe olvadt az egyénnel is.

Így volt ez a kelták, a markomannok, quadok, a sarmaták, a rómaiak, a húnok, gótok, géták és gepidák, az avarok, a szlávok uralma alatt is; s nemcsak a történelem jegyezte fel, habár csak gyér adatokkal is a helyneveket, de azok egy része, a vándorló, a foglaló, a letelepült népesaládok vagy néptörzsek egyikéről a másikára szállott, folytonos átídomításokkal, úgy, hogy ma is lehetnek hazánk területén helynevek, melyek látszólagos szláv, germán vagy román hangzásuk leple alatt, oly nyelvgyököt rejtene, melyek sokkal közelebb állanak a távoli századok néptörzseinek valamelyikéhez, mint ahhoz, melytől azt a legutolsó települők számtalan nyelvídomítás után átvették, s már a magokéhoz simítva, reánk maradtak. Így volt ez a honfoglalás idejében is. Találtak őseink a szlávok által lakott területeken bizonyára sok eredeti szláv, de valószínűleg elváltoztatott szláv hangzású régi helyneveket is; elpusztítottak többeket, de telepítettek újakat is, melyek nevei magyarok lehettek; és ha ez a honfoglalás természeténél fogva másképen nem lehetett, legkevesebb sem meglepő, ha helyneveink tudós bűvárai, nyelvészeti ismereteik alapján, kimutatják a szláv

tömeges helyneveket még ott is, hol a honfoglaló letelepült magyarság zöme állandósítá lakását, kiszorították onnét a legyőzötteket, lakhelyeiket elfoglalták; helyneveiket elfogadták. Minthogy azonban a honfoglalás sem volt irtó háború, a legyőzöttek és a győzők befogadására, a talált lakhelyek elégtelenek valának, a régi lakhelyek mellett, újak szükségképen, a magyarok által épített lakhelyek is keletkeztek, melyek a települők által bizonyára nevet is kaptak. Az új lakhelyek keletkezése nem a tabula rasa következménye volt, ennek ellentmond a honfoglalás idejéből átöröklött szláv, német és román helynevek tömege az ország minden részében, de azon kényszerűségből folyt, hogy a benn talált népség csak önmagának telepített lakhelyeket, nem pedig az idegen jövevényeknek; az irtóháború pedig még inkább bizonyítaná a honfoglaló magyarok új lakhelyeik és helyneveik akkori keletkezését.

A kérdés előttem az: vajjon a szláv hangzású helynevek már őseink honfoglalása előtt is olyanok voltak-e mind, vagy azok egy része mint magyar lakhelyek, új telepek neveik magyar volt-e, s csak idő folytán változtak át szláv nevekre; vagy pedig mint magyar, új telepek azonnal szláv neveket kaptak-e?

E kérdések elsejének teljes megoldása alig remélhető. Nem remélhető azért, mert ősmagyar nyelvkincsünk szógyökeit nem ismerjük, s csak a rokon-nyelvcsoportok összehasonlítása saját nyelvünkkel kalauzol a turáni, az ural-altáji, a finn-ugor népek szokászatához, a hol a magunkénak megfelelő lényegét a szók kezelésében, szellemében, belső és külső természetében feltalálhatjuk; s legrégebbi írott nyelvemlékünk alig megy vissza a XIII. század elejéig, melynek háta mögött van még a honfoglalásig hosszú négyszáz év; nem tudunk rámutatni a gyök-szókra még azon lakhelyek neveiben sem, melyek a X. században keletkeztek, s a belviszályok, harcok, a tatárdúlás alatt végképen el nem enyésztek; pedig a szláv hangzású helyneveknél sem jogosulatlan a kérdés: nem rejlik-e bennök ősmagyar szógyök, s nem vette-e át idők múltával a szlávok a magyartól, azt saját nyelvéhez ídomítva, s azokat elszlávósított alakban ismét visszakölcsönöztük, visszaferdítettük magyar hangzásuakká. Mert hiszen arra elegendő tanúság van, hogy a

különböző eredetű szomszéd- vagy együtt lakó népek, egymás nyelvanyagát, szókincsét kölcsönösen gazdagítják. Az érintkezés s szomszédság ezen természetes törvénye alól a magyar nyelv kivételt nem képezhet; s csekély fáradsággal, tekintélyes szláv nyelvészek nyomán kimutatható, hogy a honkeresők letelepültével a mostani magyar földön talált szláv népek is kölcsönöztek, visszakölcsönöztek, visszaferdítettek eredeti és megmagyarosított szavakat a honfoglaló magyaroktól. A szóferdítések e nyomaikat találjuk itt az újszlávoknál, a románoknál, a kisoroszoknál, atótoknál és szerbeknél. A többi között »baj« a kisoroszoknál; »boj«; »bárd« a románoknál barde, a magyar tótoknál: barda; »barát« az újszláv nyelv keleti területén, szerzetesrendi értelemben; »bicsak« a tótok és kisoroszoknál; »bika« újszláv, bolgár, szerb, magyar-horvátok és kisoroszoknál; »csésze« románok és kisoroszok; »esóka« szerbek, újszlávok, tótok, horvátok; e szónak a mordvinoknak »tsaukája« felel meg, a palóczok tájkiejtéssel szintén »csaukának« mondják; »gáncs« a kisoroszoknál, »komló« a kisoroszoknál; »büleső« a tótoknál, »ablak« obolak a kisoroszoknál; »akó« szerbeknél akov, románoknál »akau«; »apaesin« evedző, a tótoknál opacsin; »Palaszka« táská alakú edény, a szerbeknél paloska, a románoknál plaska; »tarka« a románoknál tarkat, kisoroszoknál tarkasztyj; az osztjások »tarah«-jának felel meg; »kaláka« a románoknál: klaka, s a t. A »garádics« szó a szláv nyelvekben ki nem mutatható, a magyaroktól vették át a kisoroszok.¹⁾ Igaz, hogy a csésze török, a garádics latin szó, de e szók nem közvetlenül, hanem közvetve a magyarok által származtak át a szláv nyelvbe; a mi azonban figyelembe nem jöhet, mert a kérdés nem az, hogy mit, de általában és közvetlenül a magyaroktól történt-e átkölcsönzés?

A kérdések másodikára nézve: ha vajjon a magyarok által telepített új lakhelyek szlávnevek voltak-e már akkor is, az okiratos emlékek útbaigazítanak. Nincsenek ugyan a X. századból keletkezett okirataink, de vannak a XI. század legelőjéről, melyek teljes bizonyítékul tekintethetnek, s támpontot

¹⁾ Miklosich: Die slavischen Elemente im magyarischen 20., 21., 22., 23., 24., 27., 28., 30., 33., 35., 39., 43., 44., 55., 58. ll.

nyujtanak arra, hogy a X. században keletkezett lakhelyeknek a magyarok által telepítve magyar nevek volt, minthogy az adományozást megelőzőleg, már azoknak lenniök kellett, s az be nem bizonyítható, hogy a lakhelyek és azok nevei csakis az adományozási okiratok kiadásakor keletkeztek volna. Így találjuk Soprony megyében Káld helységet, melyet a Gizella királynéval bejött Kaal nevű kísérelője lakhelyül választott magának.¹⁾ A pannonhalmi apátság fundationális oklevelében 1001-ben előfordul Fyzeg, Bálványos, Temérdi, Chemudi,²⁾ a nyitrai káptalan adománylevelében 1006-ik évből: Tormás, Darázs, Könyök.³⁾ A pécsváradi benczések donatiójában 1015-ből: Chomur, Nogwtholy, Noguth, Noggszeg, Hosszúfa, Kertella, Hetsylya, Úrmánd, Almás.⁴⁾ A zalamegyei szent-adorjáni egyház adománylevelében 1019-ik évből: Borul, Chau, Chorgou, Szölöst, Hidvégh,⁵⁾ Fejérvár, Bakonybél.⁶⁾

A most idézett bizonyítékok szerint voltak tehát magyar helyneveink a X. században is a felvidéken, a tótság közepette, a dunántúli megyékben, az osztrák határok felé, a németiség között, s az ország délkeleti részén is. S ha hitelt lehet adni a hazai szláv történetíróknak, ilyen magyar eredetű, de szláv hangzású helynevek még Budapest környékén is voltak, s ezek egynémelyikénél reá bukkanunk az eredeti forrásra, a hol ezek származását keresnünk kell.

Például a régibb avar elnevezésekben Budak, Budach, Buda, biztosabban feltehető Buda, Budacörs, Budamör, s össze tételeinek eredete, mint a szláv dialectusok akármelyikéből vett de mindig fejtegetést szükségű Bud, Búde, Budovae szókból minthogy az avar Buda szót sokkal régebben ismerték, sem hogy azt a beköltöző magyarok először is a IX. század végén vagy a X. század alatt sajátították volna el a pannoniai szlávoktól.

Miklosich a »Pleso« szóra ezeket mondja: »Der Plattensee

¹⁾ Árpádkori Új okmánytár: I. köt. 22. l.

²⁾ Fejér: Codex dipl. tom. I. pag. 282.

³⁾ U. a. u. o. tom. I. pag. 285.

⁴⁾ U. a. u. o. tom. I. pag. 289.

⁵⁾ U. a. u. o. tom. I. pag. 296.

⁶⁾ Hunfalvy: Magy. Ethnog. 320. lap.

wird von Plinius »lacus Peiso,« von Aurelius Victor »lacus Pelso,« von Jornandes »lacus Pelsodis,« im Mittelalter »lacus Pelissa« genannt. Das frühe Vorkommen dieses Namens in Pannonien wird Zweifel an dessen Slavicität erregen.«¹⁾ Nem akarom ezzel kétségbevonni, hogy a »Pleso« nem tót szó, de itt Pannoniában a szlovének között nem eredeti gyökszó, mint-hogy az a szlávok történelmét jóval megelőzőleg, a római fen-
 hatóság alatt régen közhasználatává vált, s ez mint Peiso, Pelso, Pelsodis, Pelissa változások után mint Pleso tapadt a mai »tó« értelemben a pannoniai szlovének nyelvéhez.

Csevapovich Gergely Recenziójában »Tétény helynévre vonatkozólag a többi között ezeket írja: »Restant adhuc nobis mentiones Romanorum itinere Budensi usque Mohachinum depromendae . . . II. Tautantum e Notit. Imp. hodie Tétény (opinione Schönwiesneri) respondere dicitur . . .«²⁾ Ugyancsak ezt találjuk Sassineknél a következőkben: »Od Budina tiah la Hradska coz Camponu (Promontor) Tautantum (Tétény).«³⁾ A most említett két szláv író tehát nem a tótból, de a latin Tautantumból származtatja, s az én véleményem is az, hogy az elferdítés igen közel áll a latin helynévhez, s a végszó elhagyásával lett a »Tautan«-ból a magyar »Tétény.« Ez esetben az, hogy a jelenlegi Tétény helyrajzi fekvése megfelel-e a régi Tautantumnak, vagy pedig néhány száz lépéssel idébb vagy odább fekszik: a név eredetére nyomatékkal nem bír, mert nem a helyrajzi fekvésről, de a helynév átvétele, elferdítése van kérdésben ott, a hol valaha »Tautantum« volt s most annak közelében »Tétény« fekszik.

A gyökszók nyomozásának eredménye nagy értékkel bír a nyelvészeti tudományra, az őstörténelemre, a földrajzra, az ethnographiára; de ha egyik nyelvből a másikba minden szóhangzatot, mássalhangzók azonosságát, a magánhangzók felcserélését, sőt ha még egész szóknak átvitt értelmű fejtegetését tartózkodás nélkül alkalmazzuk a gyökszavak kimutatásánál

¹⁾ Miklosich: Die slavischen Elemente im magyarischen. 46. lap. 602-ik szóhoz.

²⁾ Gregorius Csevapovich: Recensio observantis minorum Provinciae S. Joann. Cspistr. 549. l.

³⁾ Fr. V. Sassinek: u. o. 26. lapon.

idegen nyelvekből, annak reális bece alá száll. Így kimutatható az is például, hogy Attila is szláv eredetű volt, minthogy tótul Tiló, accusativus Tila nyakszirtet jelent, Attila pedig nyakas ember vála, s e tulajdonságától neveztetett Attilának. Aladár, Attila egyik fia, szlávul Vladár, Vlada = birtokló, hatalom, kormány, s nem is személynév, s mint hatalmas urat, vezért, kormányzót Vladárnak, Aladárnak hívták. Chaba tótul Chaba, Chabat, Chabanja = kapzsiskodás, kapzsiság; Kund meg van a szláv kundisz szóban mint ártány; Tuhutum az ó-szláv Tuha, accus. Tubu, kemény és um = ész szókbán, mi tehát éleseszű vezért jelent.

Ezen az alapon azon álláspontra jutunk, a hova a tudós Kollár János a híres »Slávi Deera« írója jutott, — de a kire ma már a szláv írók sem hivatkoznak — s a ki a »Staro Italia Slavjanska« czimű terjedelmes, nagy munkájában nem azt mutatta ki, hogy az indo-európai vagy írja nyelvesoport testvér a szlávval; de kimutatta azt, mindenütt ott, hol csak két mássalhangzót talált, melyek a szláv gyökszavakban előfordúlnak, hogy az indo-európai nyelvesoport mind a szlávból eredt.¹⁾ Bebizonyítja ezen az alapon, hogy az ind »Darma« a szláv Darboh, Derma = a szláv Ter, Tur; Siva, a tót sivka = szürke; csehül pedig tiban = május hava szóból ered. »Kamdeva« Visnu tehene, a szláv Govinda, Govedo, tótul hovedo = marha szóban gyökeredzik. Chinában Ur, Tur, a szláv wala-tur, Perzsiában Mitras, Mitra, a szláv Mahadur, vulturból származik. A chaldaeiak, babyloniak, phönikek Bal, Baalja, a szláv vuol pal, Bial Bochból ered. Az izraeliták Balzebub, Belzebubja a szláv Bal, Blato = sár, átvitt értelemben besározott isten szóból származik.²⁾ Phrygiában a Lannus a szláv vluu, volunból, Egyiptomban apis, a szláv ops, ur; Oziris Iziris, a szláv os, ir, ož, iž, og, eg, ohen, welki ohen = tűz, vagy tűz szóból eredt.³⁾ Nem akarom itt felhozni azon példákat, azon ezer számra menő helyneveket, miket az említett író az etrusk, umbriai, latiumi, a sabiniai, herkulanumi, lukaniai, apuliai egykori területekről

¹⁾ Kollár J.: Staro Italia slavjanska, előszóban I—XIII. lapokon.

²⁾ U. a. u. o. 26. lap.

³⁾ U. a. u. o. 27. lap.

mint szláv eredetűeket bemutat. Figyelmen kívül hagyom azon többé-kevésbbé szerencsétlen gyökszármatatásokat, melyeket Durich: Bibliotheca Slavica-jában, Solarió: Rimljani Slavenstvovavsi; Lukasevics Plato: Čaromulje ili svjasčenyi Magor Volchow e Zrecev című dolgozatában megkísérelt; csak azt jegyzem meg, hogy Kollár említett művében maga is kételkedik abban, hogy olvasói az ő szószármatatási theóriájának magaslátára emelkedhessenek; mert munkájának egyik helyén mindenekelőtt azt ajánlja; hogy a ki e nagy munka alaptételeit érteni és követni akarja, az három előítéllettől menekedjék: 1-ör mintha a rómaiak mindent csak a görögöktől vettek volna át, 2-or, hogy a szlávok csak a VI. vagy V. században léteztek volna Európában, s végre 3-or, hogy csak a görög, latin és német nyelvészeknek és régiségbűvároknak lenne igazuk.¹⁾

Elődeink ősnyelvét csak a rokon finn-ugor népek nyelvétől, összehasonlítás útján ismerjük némileg, okiratos emlékeink nincsenek, helyneveink pedig a X. századból nagyrészt szláv eredetűek; a feltett kérdésre kielégítő választ nem adhatunk.

A szószármatatás fennebb említett alapján, a hazai szláv történetírók újmagtatása szerint, az Árpáddal beköltözött honfoglaló magyarok már a jelenlegi, t. i. a szláv nyelv keverékéből származott nyelvet beszélték, s hivatkoznak helyneveinkre, minthogy azok is szlávok s mert Constantinus porphirogenetus történelmében egyetlen magyar szót sem jegyzett fel.²⁾ Ily oktalanságok, minőket például Sassinek, történelemnek nevezett pamphletjében felhoz, hogy: midőn a magyarok a kozarok szomszédságában laktak, annyira szegény volt a vad magyar nép nyelve, hogy a kozari kabarok saját nyelvükön tanították őket az előttük idegen vagy új tárgyak neveire;³⁾ s minthogy a kabarok szlávok valának, ezek a magyarokat csak szláv szókra taníthaták, s valószínű, hogy a magyar nyelvben előforduló száz meg száz szláv szó, a kazarok és kabarok mellett való laktukban vétetett át a magyarok által a kabaroktól.

Még e kritikátlan állítás esetében is, ha a kazari

¹⁾ U. a. u. o. előszó IX. lap.

²⁾ Constant. porphir. de admn. imp.

³⁾ U. a. u. o. 39. lap.

kabarok szláv törzs volt is, s őseink nyelvébe a szláv szók elvegyültek, s épen nem vala nekik idegenszerű a szláv hangzású helyneveket átvenni; még ez sem zárja ki azt, hogy a lakhelyek elégtelensége miatt újakat ne telepítsenek, s azokat ősi nyelvükön ne nevezzék el.

Ámde a történeti kritika sem a kozarok és kabarok szlávágát, sem a szláv szók kölcsönvételét ezektől el nem ismeri, s míg a forrásmunkák egybevetése alapján nemcsak hazai tudós történeiszek¹⁾ kimutatják a kozár-kabarok török eredetét, de más szláv nyelvtudósok között Miklosich bebizonyítja, hogy a magyarok a szláv szókat itt, csak Pannoniában letelepedésük után asszimilálták a szlovének beolvadása által.²⁾ Mődjokban volt tehát őseinknek a X. században keletkezett új lakhelyeiknek magyar nevet is adni.

A történet előadásában eltérő nézetek documentálása nem bír mindig egyenlően meggyőző hatással az olvasóra, egyik hajlandó ezt, a másik amazt elfogadni; s így a helynevek eredetének fejtegetésénél, a már említett módszer alapján, kénytelenek volnánk beismerni, hogy a X. században magyar helyneveink alig voltak.

A rokon-hangzású nevek keresése, egymás mellé állítása, a különböző népek nyelvéből, oda sodorta azon hazai tót pamphlette író Sassineket is, a ki a székelyeket a macedoniai és selunvidéki »sakulátok« egyik szláv törzséből származtatja, t. i. a túlzás örvényébe, a hova az ilyen etymologiai fejtegetők egy részét fulasztotta, kik a magyar nyelvben található szláv szók felemlítésénél a hasonlatra támaszkodva, a gyöknyomozó nyelvészet legfőbb elemeit mellőzve, oly túlzásba estek, miből sem a nyelvtudomány, sem az ethnographia, sem a történetírás hasznát nem látott. Így tett Gyarmathy Sámuel »Affinitas linguae Hungaricae cum femicae originis grammaticae demonstrata« című munkájában, a ki a magyar nyelvben minden kritika nélkül 364 szláv eredetű szót mutatott ki. A reá kö-

¹⁾ Hunfalvy Pál: Magyarország ethnographiája 394. s k. II.; — Rössler Romanische Studien 250. l.; Nestor Schlözer-nél II. 112., 113.

²⁾ Miklosich: Die slavischen Elemente im magyarischen 5. lap; — Hunfalvy Pál: Magyarország ethnographiája 272., 456. II.

vetkezett Leschka István »Elenchus vocabulorum europeorum cum primis slavieorum magyarici ususe« című munkája bár ha messze áll a meggyőző okoskodás álláspontjától, annak használhatósága meg nem tagadható. A legmerészebb azonban Dankovszky Gergelynek »Magyaricae linguae lexicon critico-ethymologicum« című műve, melyben a magyar nyelvben előforduló szláv szókat megjelölve, minden egyes kölcsönzött szláv szónak hazáját is kimutatni törekszik. Kísérlete azonban, a kellő tudományos készültség hiányában, sem alapvető, sem forrásmunkává nem válhatott, s a túlzás nagy hibája miatt értéktelenné lett. Kijelölt ugyanis a magyar nyelvben 962 eredeti szót s mellé állított 1898 szláv; 701 görög; 188 görög-szláv; 334 latin, 288 német, 268 olasz; 25 francia és 4 héber szót; s így az eredeti 962 ősmagyar szó mellé 3706 idegen szót. Hogy minő véleményvel vannak az ilyen szószármaztatásról a jelenkor szlavistái, erről a legilletékesebb ítéletet Veráncz Faustus, Révay Miklós, Hunfalvy Pál, Budenz s mások érdemeinek méltányos elismerése mellett Miklosichnál találjuk: »Die slavischen Elemente im magyarischen« című munkájában, a hol is a magyar nyelvben található 956 szláv szó fejtegetése közben, elítéli a fennebb említett szláv írók túlzásait, s reá mutat azon szókra is, melyek a magyarból a szlávba átszármaztak.

A székely kérdés szláv megoldása is oda vezet, a hova én részemről a jelzett alapon sem ezen, sem pedig a helynevek magyarozatánál jutni nem tudok; minthogy engemet a hazai szláv helynevek történeti tanulmányozása arra tanított: hogy ne higgyük, mintha csak a szláv nyelvészeknek, régiségbúvároknak lenne igazuk.

II.

A Budapest környékén fekvő lakhelyek néveredetének érdekes fejtegetése, tudósunk, Salamon Ferencz által előadva, értékében már az által is nyer, mert kutatásának eredménye igazságszolgáltatás óhajt lenni oly viszonyok iránt, minők az ősmagyarok honfoglalásakor Pannoniában fennállottak; s az itt talált szláv ajkú lakosság culturájának természetesen megfelelnek, ha azoktól elődeink a szláv helyneveket is mint

már meglevőket átvették. Az én kutatásaim a helynevek eredetének kinyomozására, párhuzamba téve a Budapest környékén levő helynevekkel, ezeknek érdekességét és jelentőségét el nem érhetik; mert ez itt a magyarság közepette mozog, az én bűvárlatom pedig Liptó megye területén, a tótságra vonatkozik; de eredményére nézve amnyiban meglepő, a mennyiben Liptó megye területén, okiratos bizonyítékok alapján, a helynevek nagyobb felénél azok első magyar eredete kimutatható.

Egybehangzó történelmi feljegyzések szerint a honfoglaló magyarok a pannoniai szlovéneket lakhelyeikről a Kárpátok felé szorították, s a rengeteg őserdővel borított magas Tátra és központi Kárpátok alján elterülő vidék gyér lakosságú területén¹⁾ az északi megyék népesedése kezdetét veszi, s támadnak a lakhelyek, a helynevek, a mai Liptó megye területén is. A X. századra csik azon magyar helynevek keletkezése is, melyeknek magyarságához kétség nem férhet, a mit ez alkalommal kimutatni feladatombul tűztem ki. Hogy pedig azon helynevek nem későbbben támadtak, bizonyítja előttem azon körülmény, hogy a hegyek közé szorított szláv népekkel egyidejűleg magyarok is telepítették, erre mutatnak a XIII. század okirataiban előforduló magyar családnevek, mint: Selen de genere Sepere, Onth, Pethew, Denke, Harabor, Izombár, Zenche, Buna, Bodó, Weres, Meche, Hadáz, Chinege, Hodos, Hány s a t. Bizonyítja továbbá az, hogy a X. század telepítése sem népesítő be-kellőleg Liptó megye területét, mert a XIII. század végeig még két rendbeli telepítés eszközöltetik; de ezeknek egyike Kálmán király alatt szláv,²⁾ a másika, a XII. század második felétől kezdve német; akkor t. i., midőn Szepes megye a bányászat indokából gyarmatosítottatott, ugyanakkor történt ez Liptó megyében is a régi bányahelyeken,³⁾ mint Geibon, Boczabányán, Német-Lípcsén, Sunyaván és Rózsahegyen is; arról azonban, hogy akár a most említettekkel egyidejűleg, akár későbbben magyar telepítés történt volna Liptó megyében, hallgatnak a krónikák, hallgat a történelem, hallgat a néphagyomány.

¹⁾ Hunfalvy I. m. 454. lapon.

²⁾ Kálmán király szlávokat mint jövevényeket, hospiteseket említ.

³⁾ Hunfalvy: Magy. Ethnogr. 425., 430. ll.

Liptó megye 42 □ mértföldnyi területén, a XIII. század végeig okiratilag fennmaradt 91 lakhelynek neve között 41 magyar, 35 szláv, 5 német, 5 latin és 6 szentről irt oly helynevek, melyekről okiratilag legelőször tétetik említés, s melyeknek másféle nevek korábbi időből nem ismeretesek, s azon föltevésre jogosíthatnának, hogy azok a folyvást szaporodott tiszta szláv népesség között megmagyarosodhatnak vala.

E helynevek a megye keleti szélétől a lipitói hossz völgy s a Vág folyó mentében a nyugoti határig a következők: Perbene, Wywar, Hongfelde, Tornalja, Magorfalu, Weres Mihályfaháza, Domanylyse, Beneduk, Moysháza, Mathefelde, Hongfelde, Nádasd, Bensefaháza, Byhorfyayteleke, Oyufalva, Damienfelde, Benefalva, Ipoehháza, Werbuch, Hodosfelde, Bodófalva, Fiachkafalva, Salamunfelde, Solmus, Vidafelde, Bodogasszon, Zabopalfelde, Benesháza, Mesefelde, Meseháza, Hadáz, Gergelyryte, Olozy, Kevélyháza, Noghvár, Bakonya, Kelemen, Madach, Bewleliháza, Hakylyse, Zencheteleke. Ezen fölül legpraegnansabb azon két patak neve, melyek okiratilag megőrizték a Vág folyó balpartján: Azzion pataka, a Vág folyó jobbpartján Hangya pataka; minthogy a vizek nevei legkevesebbé változnak, e két patak neve a legeredetibb magyar elnevezés, s ez a szláv lakosságtól csakugyan nem származhatik vala.

A most felsorolt helynevek Liptó megyében oklevélileg a legrégebbek, és szoros összefüggésben vannak az említett régi magyar családnevekkel; a mi két föltevésre jogosít, t. i.: hogy azok első eredeti, s nem talán megmagyarosított későbbi helynevek, s hogy azok a benépesítés első korszakából valók. Ma azonban e helynevek legnagyobb részét hiában keresnők a térképeken, hiába a megye területén, elenyésztek azok a századokkal együtt, melyekben keletkeztek; s az összehasonlító gyöknyomozó nyelvtudomány azokat a mostan divó szláv helynevekből többé ki nem magyarázhatja, a történelem támpontokat nem nyújt, s csak autopsia nyomán, oklevelek kalauzolása mellett állapíthatók meg helyrajzi fekvésök, s fejthetők meg az indokok, melyek az elenyészett magyar helyneveket szláv hangzásúakkal váltották fel; de egyszersmind meggyőző biztos adatokkal támogatják azon állítást is, hogy a régi századok

szláv hangzású helynevei nem voltak mindig az első elnevezések, s megelőzheték azokat, kivált a tömeges magyar települők között, a magyar helynevek, s csak később változhattak át idegen hangzásúakká.

Ezt bizonyították kutatásaim eredményei, s nem egy példáját mutatják fel annak, hogy a helynevek elferdítése, a birtokos változása, elszlávosodása által mikép változtak el már a régen letűnt századokban is; a mi engemet ovatosságra int, nehogy a szláv hangzású helynevek kutatásánál is, beható mélyebb búvárlat nélkül pragmaticce kimondjam a szláv eredetet, s kizárjam annak lehetőségét, hogy az még előbb magyar ne lehetett volna ott, hol azt a település körülményei lehetővé tették.

Megvilágosításául annak, hogy az általam áttanulmányozott területen, a magyar helyneveket mikép szorította ki a szláv lakosság, a következő adatokat hozom fel: 1233-ik évben Miklós Detrik comes fia András királytól a lipitómegyei Oyufalu — Újfalu birtokra adománylevelet kap. ¹⁾ 1246-ik évben Honth várától Gormothföldre kiszakíttatik, és ez ugyanazon Miklósnak, Detrik comes fiának Polugia és Nova Villa lipitómegyei birtokáért cserébe adatik. ²⁾ Világos itt, hogy a Nova Villa latin fordítása a már előbb Újfalunak nevezett birtoknak; minthogy mind a két oklevél Liptó megyében létezőnek mondja, és Oyufalu is, Nova Villa is Miklós Detrik comes birtokában van. Megjegyzi erre Wenzel Gusztáv érdemes tudósunk: hogy Nova Villa az 1233-ik évi oklevélben Oyufalunak neveztetik, ³⁾ s hogy Oyufalu Liptóban többé nem létezik. ⁴⁾ Oyufalu azonban ma napig is létezik. Feltaláljuk azt, ha közelebből szemügyre vesszük, az annak megfelelő helyen a községek szláv neveit, s azonnal fölismerjük a mostani tót hangzású »Ilyanová«-ban, minthogy ez a »V« betű elhagyásával, a latin Villa Nova. Lett tehát a magyar Oyufaluból, a latin Villa Nova, s ebből a tót Ilyanova, mi a tót nyelvben értelemmel nem bír.

¹⁾ Árpádkori okmánytár I. köt. 304. l.

²⁾ U. o. II. k. 189. l.

³⁾ U. o. II. k. 189. lapon a jegyzet.

⁴⁾ U. o. I. k. 304. lapon a jegyzet.

Haraborlyse. Harabor¹⁾ comes de genere Dobak birtoka, 1268-ik évben kihalva Hadáz és Váralja határából, adományul kapja.²⁾ Ez a helynév is elenyészett; de egy pör, mely a birtok felett a hadazi servientes regii és László Harabor comes fia között a birtok iránt 1313-ik évben keletkezett,³⁾ ismét nyomára vezet, csak hogy ott már Hroblyovának nevezetik, míg az végre 1323-ik évben a váraljai és hadázi birtokból, de már Hlenyk néven, újra kihalattatik.⁴⁾

Hadá. 1273. évben a lipői várhoz tartozó népek birtoka; ennek határából, mint fennebb láttuk, 1323-ik évben Hlenyk újra kiszakítottatik; még 1372-ik évben is említetik Hodáz azon adománylevélben, mely által Hlenyk, Imre, János fia, és László Harabor fia részére Lajos király által megerősítettik.⁵⁾ 1399-ik évben Zsigmond király Hodázt Zenthannay Péternek adományozza.⁶⁾ 1438-ik évben, egy ügyvédet valló levélben, Kizel Benedek de Hodáz iratik,⁷⁾ s ugyancsak 1469-ik évben is,⁸⁾ s végre 1470-ik évben Izsipházy Borbála, a hadázi s más birtokból kapott hajadoni negyed és női hozomány iránt nyugtatja hodázi Kizel Istvánt.⁹⁾ De már 1485-ik évben Madacházi Andrásné, Juliána, és fivére Kizel Benedek, István fia de Bobrovnyik között a túrózi káptalan előtt osztályegyezség kötöttetik.¹⁰⁾ Ez időn túl a Hodáz név végképen eltűnik, s az mai nap is Bobrovnyiknak neveztetik.

Meseháza. János, Péter és Tamás de Mechefelde fiai 1288-ik évben Meseháza birtokot feltételes adományul kapják.¹¹⁾ Egy félszázad múltával 1341. évben kelt csere-okirat

¹⁾ Nagy Iván: Magyaror. esal. VI. köt. 216. l.; V. köt. 50 l. s. u. o. az 1-ös jegyzék.

²⁾ Thuránzky Rudolf levéltárában, lipótmegyei Priechedon Lít. B. Nr. 11.

³⁾ Ugyanott Lít. B. Nr. 12.

⁴⁾ Magyar történelmi tár IV. köt. Lipői regestrum. 5. lap.

⁵⁾ U. o. 6. lap.

⁶⁾ Bobrovnyiczky László levéltár. Lipótmegyei Rózsahegyen.

⁷⁾ U. o.

⁸⁾ U. o.

⁹⁾ U. o.

¹⁰⁾ U. o.

¹¹⁾ Magyar történelmi tár. IV. köt. Lipői regestrum. 19. lap.

ban, mely szerint András Lukach és Onth fiainak Mechefelde Belezka birtokért cserébe adatik, már Malathynnak is nevezetik, így Malathyn alias Mechefelde.¹⁾ Mint helynév még egyszer előfordul egy 1363-ik évben kiadott oklevélben, melyben Erzsébet királyné elrendeli, hogy Mechefelde Tamásnak, Meche fiának visszaadassék.²⁾ Ezentúl már mint család- és helynév is eltűnik, s az mint Malathynszky-család, és Malathyn mint helynév szerepel Lajos királynak egy 1378-ik évi oklevelében, melyben a Belezka és Mechefelde birtok közötti csere-szerződést Péter, Denke de Malathyn fiának kérelmére átírja,³⁾ s ugyanezen Péter 1395-ik évben Lubellei Lászlót 11 frtnyi női hozomány felől az alispán előtt nyugtatja, s abban Petrus filius Denke de Maethin iratik.⁴⁾ Mechefelde név helyét Malathin foglalja el mai napig.

Solumus. Miklós zólyomi comes 1288-ik évben Damiánnak, Fiatha fiának Solumust adományozza.⁵⁾ Ez adományt András király ugyanennek részére 1298-ik évben megerősíti. Solumus névnek átváltozási menete a XV. század második feléig okiratok hiányában nem nyomozható, de az mint terra falconariorum 1297-ik évben Gergelytől, ki azt elfoglalta, Demeter zólyomi comes által visszavétetik és királyi rendeletre Johannes Gallicusnak adatik.⁶⁾ Ez a Johannes Gallicus Olozyn Solumus tőzsomszédságában birtokol,⁷⁾ a mi már magában is bizonyítja, hogy a terra falconariorum Solumussal egy és ugyanaz; Gekmény birtoka pedig — kinek fennemlített Gergely szolgálja volt — Vidafelde, a keleti oldalról határolja Solumust.⁸⁾ 1495-ik évben Solumus helyett már »Szokolcsot« találunk, a mi Solumusnak szó szerinti fordítása, minthogy a szláv »Szokol« solymot jelent, s fekvése is ugyanaz, a mi a hajdani Solymosé volt.

¹⁾ U. o. 20. lap. Eredetije Demke Frigyes levélt. lipótmegyei Malathynban.

²⁾ Bobrovnyiczky László levélt. lipótmegyei Rózsahegyen.

³⁾ Demke Frigyes levélt. lipótmegyei Malathynban.

⁴⁾ Fejérpataky-család levélt. lipótmegyei Kelecsén.

⁵⁾ Magyar történelmi tár IV. köt. Lipői regestr. 11. lap.

⁶⁾ Árp. ujokm. V. köt. 181. lap.

⁷⁾ Magy. tört. tár IV. köt. Lipői reg. 16. lap.

⁸⁾ U. o. 19. lap.

Mezeháza. László Meze fia, és Janus Yauk fiának birtoka között Mezeházán Mikó comes liptói castellánus¹⁾ 1294. évben határdombokat emel. Ugyanezen László de Mezeháza 1299-ik évben Rudolf Máthé, Mihály és Miklóstól Hongnak fiaitól birtokot szerez.²⁾ 1302-ik évben egy birtokrész, mit a liptói várhoz csatoltak, László és Ivánnak de Mezeháza Dominik zólyomi főispán által visszaadatik, s még 1485-ik évben Bobrovnyik, előbb Hadáz és Mezeháza birtokok iránt András de Madachháza neje Juliána és Kyzel István de Hadázháza között osztály tételik.³⁾ Ezentúl a Mezeháza név eltűnik s fölép helyette Nezitovec most is létező helységnév.

Hauranfelde. A liptói regestrum feljegyzése szerint már régi lakott hely volt, ezt bizonyítják a regestrum eme szavai: »in qua quidem homo Hauran nomine residisset.«⁴⁾ De már 1286-ik évben az Marczelfalvára változik, minthogy azt Marczel és Miklós Hári fiai adományul kapják;⁵⁾ 1341-ik évben is ott találjuk még Károly király megerősítő oklevelében.⁶⁾ 1452. évben Marczellháza Bessenew Tamás liptói alispán birtokában van, s mint ilyen, István Anna, Dorottya de Fiachkaháza, és Damianfeldi Nagy Miklós és Imre közötti pörben ítéletet hoz.⁷⁾ Bessenew Tamás 1453-ban Marczelfalvát eladja Mitoskának, s azon időn túl Mitossin név alatt ismertetik mai napig is, az előbbi Marczelfalva s még régebben Hauranfelde.⁸⁾ A Hauran név azonban a mai Mitossintól néhány puskalövényire, a Kis-Olaszy község háta megett emelkedő hegy nevében, mely most is Havrannak neveztetik, fentartatott.

Benkháza. 1304-ik évben Zelnichei Dobronnak fia Benk, adományul kapja és kihalóztatik Zelniche határából.⁹⁾ Benk családjának magva szakad s az 1388-ik évben Beulch

¹⁾ Kállay Adolf ügyvéd levélt. Liptó megye, Szent-Miklós.

²⁾ U. o.

³⁾ Bobrovnyiczky László levélt. Liptó megye, Rózsahegy.

⁴⁾ Magy. tört. tár. IV. köt. Liptói reg. 11. lap.

⁵⁾ U. o. 11. lap.

⁶⁾ U. o. 11. lap.

⁷⁾ Saját levéltáramban.

⁸⁾ Bobrovnyiczky László levélt. Liptó megye, Rózsahegy.

⁹⁾ Magy. tört. tár. IV. köt. Lipt. reg. 29. lap. Eredetije Szjélnicz mezőváros.

Miklós birtokába jut.¹⁾ 1390-ik évben Beulchháza osztály alá kerül Beulch Jakab Miklós fia, Beulch Tamás és Benedek között.²⁾ Zelniche és Beulchháza között emelkedik egy Djel nevű hegy, a mely 1457-ik évben Zelniche polgárai, és a beulchházi birtokosok között pör tárgyát képezi. E pörben, minthogy Beulchháza a »Djel« hegyen túl fekszik, ettől »Zadjel,« mi magyarul »Djelen túl,« néven neveztetik.³⁾ Benkházából lett Beulchháza s ebből mostan is Zadjel.

Tornallya. Lőrincz és Sereffel 1235—69 között Tornallyára is adománylevelet kap. Az adománylevelél 1355-ik évben tűz által elpusztúl.⁴⁾ 1368-ik évben András új adománylevelet kap a többi között Tornallyára is.⁵⁾ De már 1333-ik évben emlittetik Tornallyai Sándor de Liptovia, mint a jadraí vár kapitánya.⁶⁾ Tizenhárom évvel később 1346-ik évben Tornallyai Sándor és Szentpétőri Pál között egyezség kötöttik a Tornallyán épített kápolna és az anyaegyházra vonatkozó jogok iránt.⁷⁾ 1376-ik évben Tornallyai Miklós de Liptó Zilágh birtokát Miklós és Istvánnak de Maia 50 frtért és 100 denárért elzalogosítja.⁸⁾ 1377-ik évben Tornallyai Miklós, Sándornak de Liptovia fia, Saasd nevű temesmegyei birtoka iránt jelentést tesz a csanádi káptalan.⁹⁾ 1381-ik évben Demeter barsmegyei esperes, a szentpétőri, yenniki, tornallyai, wawrisai, liptómegyei anya- és fiók-egyházak tizedének negyedjogáról lemond.¹⁰⁾ 1383-ik évben Tornallyai Miklós jadraí várkapitánynak Erzsébet királyné elrendeli, a jadraí várnak helyreállítását és átalakítását.¹¹⁾ 1407-ik évben Tornallyai László 100 frt követelése tárgyában, a szent-benedeki káptalan nyomozást eszközöl.¹²⁾ Tornallyai Miklós, Sándor fiának 1474-ik évben Mátyás király Tornallya, Jemnik, Wawrsisó, Jakabfalu, Szent-Lélek, Szent-

¹⁾ Magy. tört. tár. IV. köt. Lipt. reg. 30. lap.

²⁾ U. o. 30. lap.

³⁾ Szjélnicz mezőváros.

⁴⁾ Pottornyay Ede levélt. Liptó-Szt.-Iván.

⁵⁾ Pongrácz-család levélt. Liptó-Andrásf.

⁶⁾ Pottornyay Ede levélt. Liptó-Szent-Iván.

⁷⁾ U. o. — ⁸⁾ U. o. — ⁹⁾ U. o. — ¹⁰⁾ U. o. — ¹¹⁾ U. o. — ¹²⁾ U. o. —

Péter lipómegei birtokokat új donatió czímén adományozza.¹⁾ 1485-ik évben utoljára fordul elő Tornallya, és Tornallyai Tamás, mint tanú Párisi István és Revisnyey Othmár ügyében.²⁾ Ezentúl a Tornallya helynév elenyészik, s már 1501. évben Zápolya István özvegye Hedvig, Potthornay Ferenczhez Podturnyára levelet ír, hogy őt Lipó-Újvárott várja.³⁾ Podturen szószerinti tót fordítása a magyar Tornallyának.

Zabopalfelde. 1266-ik évben Miklósnak Gallicus Bastianus fiának egy ekényi föld adatik.⁴⁾ 1350-ik évben Páris és Péter ugyanazon Miklósnak fiai, Márk és János, Benech fiai által, más érdeklettek birtokrészei, a hajadoni negyedből egyezés folytán kiadatik. Már ekkor Miklós fiáról Párisról Párisi István neveztetik;⁵⁾ de még 1387-ik évben Zabopalföldének nevezi azon birtokot, mit Páris Luckaföldeért elesenél.⁶⁾ Ezentúl állandóan Párisi háza marad.

Bethlenfelde. 1360-ik évben Rásztokai Tamásnak adományoztatik Bethlenfelde.⁷⁾ 1370-ik évben Zeech Miklós országbíró Bethlenfelde birtok iránt ítéletet hoz,⁸⁾ s már 1373-ik évben a birtokos nevére, egy bírói ítéletben Jakabmester által Roztokának neveztetik.⁹⁾ Bethlenfelde enged a szláv Rásztokának a mai napig.

Kevélyháza. Zelniche határából Zelnichei Kevély István és Benedek részére 1286-ik évben egy birtokrész elkülönítetik,¹⁰⁾ s ugyanezek de Kevélyháza 1296-ik évben a nemesek sorába fölvetetnek;¹¹⁾ s már 1361-ik évben a Kevély Istvánnak és Benedeknek adományozott birtok Lajos király által nem

¹⁾ U. o.

²⁾ Loksánszky Béla ügyvéd levéltárában Lipó-Szt.-Miklóson.

³⁾ Potthornay Edé levéltárában Lipó-Szent-Iványban.

⁴⁾ Magy. tört. tár. IV. köt. Lipói regestr. 15. lap.

⁵⁾ U. o. 39. lap.

⁶⁾ Magy. tört. tár. IV. köt. Lipói regestr. 7. lap.

⁷⁾ U. o. 13. l.

⁸⁾ U. o. 13. l.

⁹⁾ U. o. 57. l. Hiteles másolat teljes szöveggel Rásztokay Sándor levélt. Rásztok.

¹⁰⁾ U. o.

¹¹⁾ Szjélnicz mezőváros levélt. Lipó megye.

Kevélyháza, de Kevélyházi József neve után Izsipfalu név alatt megerősítették¹⁾ s Izsipocze maradt mostanig.

Perbenye. 1235—69 között Bogomér comes adományúl kapja, többi birtokaival együtt, mely a XIV. század első felében, osztály alapján, Andrásnak, a Pongráczok ősének jut.²⁾ 1368-ik évben Lajos királytól a többi között azon birtokra új adománylevelet kap.³⁾ Hogy e helynév nem szláv gyökből ered, elégséges rámutatnunk a »Perbene« összetételére a régi Perkáta, Perlak, a későbbi Erdőbenye, Nagybánya helynevekre. Már a XV. század elején 1401-ik évben, a bozabányaiak ügyében Zsigmond király által elrendelt tanúkihallgatási ügyben, már nem mint Perbeneci, de *pribilina* bíró idéztetik meg vallomásra⁴⁾ s 1548-ik évben Pongrácz Péter, Máthé és Miklós, trencsén- és lipómegei birtokuk felett osztozkodnak, s itt is csak mint Pribilina fordul már elő.⁵⁾

Veres Mihályfaháza. 1309-ik évben Donch mester Theodorfeldét Egidnek mint közel rokonának 10 márka ezüst díjában átadja.⁶⁾ Veres Mihály mint közbirtokos 1353-ik évben behelyeztetik a magyarfalvi birtokba.⁷⁾ E Veres Mihály fia Zent Andrást osztályrészzül kapván, az még 1391-ik évben is Veresmihályfaházának iratik: »super particula terrae quae nunc Veresmihályfaháza vocatur.«⁸⁾ bár ha 1380-ik évben Zenth Andrásnak is neveztetik.⁹⁾ A XV. században többé oklevélileg Veresmihályfaháza elő nem fordul, de mindenütt csak Zent András. Így mutatja ki az Andaházy-család egy 1579-ik évben kelt káptalani statutarius oklevélben curialis birtokát Zenth Andrásnak.¹⁰⁾

¹⁾ Magy. tört. tár. IV. Lipt. reg. 34. l.

²⁾ Pongrácz-család levélt. Andrásf. Lipó m.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Bozabánya levéltár, hiteles másolatban, kápt. kiadv. 1818. évből.

⁵⁾ Pongrácz-család levéltárában Andrásf. Lipó m.

⁶⁾ Magy. tört. tár. IV. köt. Lipt. regestr.

⁷⁾ U. o.

⁸⁾ U. o.

⁹⁾ Szentiványi-család levélt. Szentivány Lipó m. Lit. A. Fasc. II. pag. 13.

¹⁰⁾ Acta publ. Lipt. 1718—1726. jegyzők. 576. lap.

Martinkfalva. 1344-ik évben¹⁾ Martinkfalvi Bálint saját és osztályos rokonai Martinkfalvi Balázs, Demeter, János, Bertalan és Máthé nevében kéri Lajos királyt, minthogy az Akalichna határából kihalított Martinkfalva birtok felőli oklevelük elveszett, hogy arra nekik új donatiót adjon. Ugyanezek kérelmére 1347-ik évben a szepesi káptalan által Martinkfalva és Akalichna között határjárás eszközöltetik.²⁾ Martinkfalvi Bálint 1364-ik évben kéri Lajos királyt, hogy a szepesi káptalan határjárási oklevelét megerősítse.³⁾ 1377-ik évben Martinkfalvi Miklós Balázsnak fia a nemcesek sorába felvétetik.⁴⁾ A XV. században már elő nem fordul Martinkfalva, de minthogy ez az okolicsnai határban volt erdőség alján feküdt, tótul »Podhoránnak« neveztetett, a család pedig Podhorányinak. Hogy pedig ez egy és ugyanazon helynek neve, rá vezet az 1718—1726-ik évi megyei jegyzőkönyv, melynek 567. lapján találjuk a Podhorányi-család nemesi igazolványát e szavakkal: »ab innumerabili temporis defluxu in pacifico usu et Possessione in Podhorany seu Martinkfalva.«⁵⁾

Így változtak át eredeti magyar helyneveink, idő múltával, tót hangzásúakká.

Ha tekintetbe vesszük azt, hogy Liptó megyében az első benépesítés alkalmával letelepített magyar családok, a későbbi századokban újabbakkal nem szaporodtak; s a hadakat viselő magyarság kipusztulásával, helyébe tót nyelvű alattvalók gyarmatosítottak: természetesnek tűnik föl, ha a nép között a magyar helynevek is elenyésznek vala, s a tót helynevek a nép szájából az írott emlékek följegyzéseibe is átmennek. De a mit az elmúlt századokban helyenkint a köznapi életben a tömeges tótság, a sziget-pontokkép föltünő magyarság ellenében természetes úton a helynevekkel eszközölt, csak annyiban bír fontossággal, a mennyiben azokban azon assimiláló erőnek kezdetét észlelhetjük, mely nemcsak az egyes helynevekben küzdött a suprematiáért, de későbbben egész községeket is szláv nyelvűekké

¹⁾ Podhorányi Gyula törv. bíró levélt. Rózsahegy.

²⁾ Saját levélt.

³⁾ Saját levélt.

⁴⁾ Podhorányi Gyula levélt. Rózsahegy.

⁵⁾ Acta publ. comit. Lipt. 1718—1726. évi jegyzőkönyv 557. lap.

változtatott. A tömeg e munkáját ma is folytatja; de a küzdelem e téren ma már még ott sem veszélyes: hol a nyers többség a kisebbséggel harczol. Ámde legújában, egyes jelentéktelen tót pamphlet-írók, a későbbi tót helynevek és újabb tót gyarmatok miatt, a magyar történetet meghamisítani igyekeztek, mintha a magyar történet kezdetén itt csupa tót népesség, és tót történeti élet létezett volna. De erről az ő phantasiájokon kívül, a történelmi emlékek mitsem tudnak. Nincs egy sor, az üres és hamis combinációkon kívül, mely erre adatot szolgáltatna.

Ily oktan s alaptalan, és szerencsére egyedül is álló mű Sassinek egy két füzetnyi kísérlete, melyekben a többi között imiggy találjuk szent István király leszármazási tábláját »Salmuces, kit a magyarok Álmosnak neveznek,¹⁾ Točun,²⁾ Vlěko,³⁾ Jezaslav,⁴⁾ Mecislav,⁵⁾ Waislav,⁶⁾ Izaslav.⁷⁾« Egy másik tót írónál ezek fordúlnak elő a magyar történelemből: Árpádovics,⁸⁾ Zrinszky,⁹⁾ Brezoviczky,¹⁰⁾ Rozhanovich¹¹⁾; Rozgonyi; Drugetich;¹²⁾ Hrdovarszky¹³⁾ = Héderváry; Balušky¹⁴⁾ = Palóczy; Hunyadovics;¹⁵⁾ Goránszky¹⁶⁾ = Gara; Illoczky¹⁷⁾ = Újlaky; Szečousky¹⁸⁾ = Széchy; Vítaz¹⁹⁾ = Vitéz; Boháč²⁰⁾ = Bakócz; Sreda²¹⁾ = Serédy s a t.; mely törekvések inkább szánakozó mosolyt keltenek, semhogy komolyabb szót érdemelnének.

¹⁾ Sassinek Dejiny potejatkov terejscho Uhorszka 58., 90., 113. lap; — ²⁾ U. a. n. o. 73., 113. lap; — ³⁾ U. a. n. o. 82. l. 4-ik jegyz.; — ⁴⁾ U. a. n. o. 90., 113. l.; — ⁵⁾ U. a. n. o. 113. lap; — ⁶⁾ U. a. n. o. 113. lap; — ⁷⁾ U. a. n. o. 113. lap; — ⁸⁾ Hyros: Zámok Likava 45. l.; ⁹⁾ U. a. n. o. 42. l.; — ¹⁰⁾ U. a. n. o. 43. l.; — ¹¹⁾ U. a. n. o. 48. l.; — ¹²⁾ U. a. n. o. 52. l.; — ¹³⁾ U. a. n. o. 61. l.; — ¹⁴⁾ U. a. n. o. 60. l.; — ¹⁵⁾ U. a. n. o. 95. l.; — ¹⁶⁾ U. a. n. o. 75. l.; — ¹⁷⁾ U. a. n. o. 92. l.; — ¹⁸⁾ U. a. n. o. 101. l.; — ¹⁹⁾ U. a. n. o. 127. l.; ²⁰⁾ U. a. n. o. 152., 157. l.; — ²¹⁾ U. a. n. o. 485. lap.